

Vykypěl, Bohumil

O českém hlaholismu

Opera Slavica. 2022, vol. 32, iss. 4, pp. 71-73

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2022-4-8>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.77065>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20221219

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

<https://doi.org/10.5817/OS2022-4-8>

O českém hlaholismu

ČERMÁK, V.: *Hlaholské písemnictví v Čechách doby lucemburské*. Praha: Slovanský ústav, v. v. i., 2020. Práce Slovanského ústavu, v. v. i., Nová řada, 52. 336 s. ISBN 978-80-86420-75-2.

Vatroslav Jagić (*Archiv für Slavische Philologie* 21, 1899, s. 197–198) napsal, že psát češtinu hlaholicí byl podivný nápad a bláznivá myšlenka. Tento výrok je třeba chápat ani ne tak jako hodnocení onoho historického jevu, ale spíš jako výraz údivu nad věcí, jejíž smysl nám není jasný. K tomu, abychom se smyslu hlaholismu v českých zemích dobrali, nám teď vydatně pomáhá monografie – skoro bychom chtěli říct přelomová – Václava Čermáka, na niž zde chceme stručně upozornit.

Kniha má dvě části: narativní a ediční.

V první části, nazvané *Dějiny hlaholského písemnictví v klášteře Na Slovanech*, se nejdřív v první kapitole píše o tématu, které samo je značně zajímavé, totiž o slovanské liturgii a hlaholském písemnictví v Chorvatsku, odkud, jak známo, přišli první členové pražského klášteře Na Slovanech.¹ Nato se v druhé kapitole pojednává o samotném klášteře Na Slovanech: o motivech jeho založení, o jeho fungování a národnostním složení, o jeho vztahu k pražské univerzitě a o mnohém dalším.² Pak následuje třetí kapitola, věnovaná církevněslovanskému písemnictví v Čechách 14. a 15. století, vlastně první podrobné pojednání o tomto značně komplexním tématu.³ Čtvrtá kapitola má za téma českohlaholské písemnictví, tedy ony staročeské texty zapsané hlaholicí, které tak udivily Jagiće.⁴ Poté se v páté kapitole píše o hlaholicí v české rukopisné tradici v 14. a 15. století: zejména o hlaholských abecedáriích z českých zemí, ale také například o latinských textech zapsaných hlaholicí.⁵ Šestá kapitola pojednává o dobových ohlasech církevní slovanštiny a slovanské liturgie v českých zemích: u Klareta, u Husa, u Jana z Holešova, u Benešovského i jinde.⁶ Konečně v sedmé kapitole čteme o pozoruhodné kapitole z dějin české kulturní expanze, totiž o chorvatských překladech ze staročeské literatury.⁷

1 ČERMÁK, V.: *Hlaholské písemnictví v Čechách doby lucemburské*. Praha: Slovanský ústav, v. v. i., 2020. Práce Slovanského ústavu, v. v. i., Nová řada, 52, s. 39–52.

2 Tamtéž, s. 53–66.

3 Tamtéž, s. 67–104.

4 Tamtéž, s. 105–126.

5 Tamtéž, s. 127–150.

6 Tamtéž, s. 151–162.

7 Tamtéž, s. 163–172.

Druhá část knihy pak přináší edici – v přepisu do latinky – všech dochovaných církevněslovanských hlaholských zlomků z českých zemí, ať už je možné je spojovat s klášteřem Na Slovanech, či nikoli.

Hlavní pozitivum knihy v našich očích představuje její střízlivost, přibližně v duchu Koernerova „širokého pozitivismu“: v pozitivistickém duchu žádné velké spekulace, snaha kriticky vykládat věci z nich samotných, ne z apriorních konstruktů, z něčeho mimo věci, zároveň ale nevidět jen jednotlivá fakta, ale také jejich souvislosti. Je to důležité zvláště u tohoto tématu, které bylo dosud převážně (ne-li výlučně) pojednáno značně nestřízlivě a na pozadí apriorních konstruktů. Také čteme v Čermákově knize různá nová řešení. Tak například předpokládá, že v českohlaholských zlomcích interpretovaných jako staročeská Zlatá legenda je spíš doložena variantní či doplněná podoba Pasionálu pro benediktinský řád.⁸ Jinde podal přesnější interpretaci dvou pozoruhodných hlaholicí psaných latinských explicitů z poloviny 15. století.⁹ Nebo na starou otázku, co vlastně za hlaholské texty četl Bohuslav Balbín jako chlapec v klášteře Na Slovanech, navrhuje odpověď, že tam Balbín viděl některý z hlaholských nápisů či přípisků.¹⁰ Ocenit je v neposlední řadě třeba rovněž namáhavou edici dosud needitovaných textů. Přirozeně je také možné mít v různých bodech jiný názor. Tak bychom například ve věci údajných církevních slavismů u Klareta byli ještě skeptičtější než autor.¹¹ Ale celkově řečeno: autorovi gratulujeme!

A jaký byl tedy smysl onoho hlaholského podniku, dotčený výše? Přiznejme, že nakonec nevíme. Ale po přečtení Čermákovy monografie si posílujeme svůj dojem, že patrně nebyl ani slovanskovzájemný, ani učenecký, jak se optimisticky domnívali starší badatelé; snad nejspíš bylo založení kláštera výrazem imperiálně-reprezentativní a kulturně-expanzivní povahy Karlovy doby a pak už si ona pozoruhodná fundace jaksi žila svým životem, bez zřetelné intence.

Bohumil Vykypěl

Literatura:

ČERMÁK, V.: *Hlaholské písemnictví v Čechách doby lucemburské*. Praha: Slovanský ústav, v. v. i., 2020. Práce Slovanského ústavu, v. v. i., Nová řada, 52. 336 s. ISBN 978-80-86420-75-2.

8 Tamtéž, s. 120.

9 Tamtéž, s. 146–150.

10 Tamtéž, s. 65.

11 Tamtéž, s. 152–153.

About the author

Bohumil Vykypěl

Czech Language Institute of the CAS, v. v. i., Brno, Czech Republic

vykypel@ujc.cas.cz

<https://orcid.org/0000-0001-8345-0047>

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

<https://doi.org/10.5817/OS2022-4-9>

Tantum scimus, quantum memoria tenemus: память в зеркале языка

MOKIJENKO, W., TARSA, J. (eds): *Język i pamięć: Księga jubileuszowa dedykowana Panu Profesorowi Wojciechowi Chlebdzie z okazji 70. urodzin*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2020. 734 s. ISBN: 978-83-7395-885-2.

Язык является хранилищем и средством передачи знаний человека об окружающей действительности, которые формируют его картину мира и фиксируются в памяти. Благодаря воспроизведению прошлого опыта, носитель языка, получая информацию, проводит аналогии между знакомыми и незнакомыми предметами или ситуациями, тем самым расширяя границы представлений о мире. По словам О.Г.Ревзиной, «сцепляясь с ментальными процессами, память участвует в построении аналогий и сопоставлений, в вынесении оценок, в выработке оперативных тактик и дальнедействующих стратегий»¹. Язык помогает транслировать и накапливать опыт, традиции, нормы, ценности, устои, которые формируют нравственные, интеллектуальные и духовные идеалы индивида, а также культурное и национальное самосознание.

Коллективная монография «*Język i pamięć*», целью которой является комплексное рассмотрение вопросов отражения памяти в зеркале языка, посвящена 70-летию профессора Опольского университета В. Хлебды, члена Фразеологической комиссии при Международном комитете славистов, внесшего огромный вклад

1 REVZINA, O. G.: Pamjat' i jazyk. In: *Kritika i semiotika*. Vyp. 10. Novosibirsk, 2006, s. 14.